

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

SAYI: 13-14-15
1995-1996-1997

İstanbul 1997

MALEZYA'DA DİN EĞİTİMİ ve ARAPÇA ÖĞRETİMİ*

*Doç.Dr.Ahmet Turan ARSLAN ***

A- MODERN MALEZYA'NIN DOĞUŞU

a. Coğrafi ve Tarihi Durumu

Coğrafi bakımdan stratejik bir öneme sahip olan Malezya Güneydoğu Asya'da Ekvator'a çok yakın bir konumda, 1-7. kuzey enlemi ile 100-119. doğu boylamı arasında yer alır. Malezya toprakları iki bölgeden oluşur. Birinci bölgeyi, Tayland'ın güneyinden Johor Boğazı'na kadar uzanan Malay Yarımadası (Batı Malezya), ikinci bölgeyi ise, güney yarısı Endonezya'ya ait olan Borneo (Kalimanton) Adası'nın Kuzeyinde yer alan Sabah ve Sarawak eyaletleri (Doğu Malezya) teşkil eder. İki bölge Çin Denizi'nin yaklaşık 750 kilometrelik bir bölümüyle ayrılır. Kuzeyinde Tayland ile ortak sınıra sahip olan Malezya, güneyinde Singapur Adası'na Johor Boğazı üzerinde kurulan ve İstanbul Boğazı Köprülerinden daha alçak bir köprüyle bağlanır. Sabah Eyaleti'nin Kuzeydoğusunda Filipin adaları yer alırken, Batıda Malay yarımadasıyla, Endonezya'ya ait Sumatra Adasını Malaka Boğazı ayırır. Esasen Malezya Malay Takımadaları'nın (Erhabîlu'l-Melâyu) önemli bir parçasıdır.¹

Hemen hemen her yönden esen mevsimlik rüzgarlar eski zamanlardan beri Arap, Çin, Hind ve İran tüccarları için Malay Yarımadasını bir ticaret merkezi ve bir

* 1993-1995 yıllarında akademik çalışmalarımı sürdürmek üzere Malezya Milletlerarası İslâm Üniversitesi'nde görevlendirildim. Bu görevin ifâsı esnâsında Malezya'daki dîni eğitim veren ve Arapça öğreten çeşitli kurumlar hakkında bazı müşahede ve tespitlerim oldu. Malezyalılar da Arapça'yı bizdeki gibi, birinci dercede dîni maksatla öğreniyorlar. Uzun süre, doğulu-batılı birçok ülkede yabancı dil öğretiminde kullanılmış olan, Gramer-Terceme metodunu uygulamışlar. Denilebilir ki Malezyalı Müslümanlar asrın ikinci çeyreğinden itibaren, Arapça öğretiminde de çağın değişen ve gelişen şartlarına ayak uydurmaya çalışmışlar, eğitim araç-gereçlerini ve öğretim metodlarını modernize etmeye gayret göstermişlerdir. Bununla öğrendikleri Arapçayı okunan, konuşulan ve yazılan bir yabancı dil seviyesine çıkarmayı hedeflemişlerdir. Bu çabaları hâlâ da sürmektedir. Bizimle benzer yanları bulunması itibarıyla, Malezyalı Müslümanların dîni eğitim ve Arapça öğretimi ile ilgili faaliyetlerine dair bazı müşahede ve tespitlerim bu yazının konusu olmuştur.

** M. Ü. İlahiyat Fakültesi, Arap Dili-Belagatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

1 İkinci Dünya Savaşı sırasında değişen siyasi şartlar sonucunda bu takımadalarda beş bağımsız devlet ortaya çıkmıştır ki bunlar: 1. Malezya Krallığı Federasyonu, 2. Endonezya Cumhuriyeti, 3. Filipin Cumhuriyeti, 4. Singapur Cumhuriyeti, 5. Bruney Krallığıdır. Bu devletlerin hepsi de, Tayland Krallığı'nın da dahil olduğu, 1967'de kurulan ve kısaca ASEAN adıyla bilinen Güneydoğu Asya Devletleri Teşkilatı'nın üyesidirler.

sığınak haline getirmektedir. Tropikal bir iklime sahip olan ve çok sık yağış alan ülkenin beşte dördü yapraklarını dökmeyen sık tropikal ormanlarla kaplıdır.

İslâmiyetin Malezya'ya XIV. yüzyılın ilk yarısında girdiği özellikle batılı kaynaklarda zikredilmekle birlikte müslümanların buralara çok erken zamanlarda geldiği de ileri sürülmektedir.² Ancak tarihî realitedir ki, 1400 yılında Malaka şehrini kuran Parameswara, Pasai Kralının kızıyla evlenerek müslüman olmuş ve Muhammed İskender Şah adını almış ve bölgede İslâm hakimiyetini ilk önce bu hükümdar tesis etmiştir. Fakat burada kaydetmemiz gereken bir husus daha vardır: Malaya Yarımadası'nın doğu sahilinde yer alan Tiringano (Terengganu)'da, İslâm hakimiyetini gösteren bilgiler henüz mevcut değilse de İslâmiyetin daha 14. yüzyılın başlarında bu yörede bilindiğine dair tarihî bir belgeye sahip bulunuyoruz ki bu belge 1902 yılında Telemong-Ulu Tiringano'da bulunan ve üzerinde 703 H. (1303 M) tarihinin yer aldığı taştır.³

Uzakdoğu ticaret yollarını ele geçirerek mühim yerlerde koloniler kurma siyaseti takip eden Portekizliler ilk defa 1509 yılında Malaka önlerine geldiler. 1511'de şehre saldırarak ele geçirdiler. Böylece Malaka Sultanlığı sona ermiş oldu. Malaka Prensleri Malaka'nın güneyinde Johor ve kuzeyinde Perak'ta yeni krallıklar kurdular. Müslüman Malaylar Malaka'yı Portekizliler'den geri almak için beş defa kuşattılar. Osmanlı Devleti'nin gönderdiği ağır silahlarla Açe Sultanlığı da⁴ bu kuşatmalara

- 2 Hicri birinci asırda İslamiyetin Malay Takım adalarına geldiğine dair bir değerlendirme için bkz., Seyyid Alevî b. Tahir el-Haddâd el-Hüseynî, *el-Medhal ilâ Târîhi'l-İslâm bi'ş-Şarki'l-aksâ*, Kahire, 1391 H/ 1971 M. s. 46 vd. (Seyyid Muhammed Ziya Şihab tarafından yapılan genişletilmiş ikinci baskısı. Cidde, *Âlemu'l-ma'rife*, 1405 H / 1985 M); aynı müellif, *'Ukâdu'l-elmâs...*, üçüncü baskı, Singapur, 1412 H / 1991 M., s. 289 vd. Abdülvahhab b. el-Hac Keya, *Muslimât Malısyâ beyne'l-mâdi ve'l-hâdir*, Tarablusgarb 1985, s. 31 vd.
- 3 Bkz. Mustafa b. Çi Omër, *Mehcû ta'lîmi'l-lügati'l-arabiyye fî Kısmı'd-dirâsâti'l-ıdariyye bi-Kulliyeti's-Sultan Zeyni'l-âbidîn fî Tiringâno*, (Basılmamış mastır tezi), el-Câmî'atu'l-İslâmiyyetu'l-âlemiyye, *Kısmı'l-lügati'l-arabiyye ve âdâbihâ*, 1995, s. 26.
- 4 Kanuni devrinde başlayan Osmanlı-Portekiz mücadelesi II. Selim devrinde de südü. Portekizlilerin Hint Okyanusu adalarını ele geçirerek bu adalarda bulunan küçük müslüman devletlerini ortadan kaldırmaya başladılar. Bu mükümetler içinde en kuvvetlisi Açe İslam Devleti'ydi. Sumarta adasıyla Malaka yarımadası bu devlete bağlıydı. Portekizlilerin buralı almak istemesi üzerine Açe hükümdarı Sultan Alâeddin 'in Osmanlı Devleti'nden yardım isteği kabul edildi. Ancak Açe heyetinin İstanbul'a geldiği sıralarda Zigetvar seferinde bulunan Kanûni'nin ölüm haberi geldi. O günlerde Yemen'de çıkan bir isyan yüzünden, Açe'ye iki gemiyle sanatkârlar ve savaş malzemesi gönderildi. Açe Sultanına hitaben bir ferman ve orada okunacak bir hutbe sureti de gönderildi. Bu hutbe sureti, o tarihten itibaren XX. yüzyılın başlarına kadar Açe'de her Cuma hutbesinde okunmuştur. Açe'ye giden Osmanlı heyeti ve askerlerin çoğu orada yerleşerek bir Türk köyü kurmuşlar, ancak yerli halkla gerçekleştirilen evlilikler sonunda onlara karıştıkları gibi Türçeyi de unutmışlardır. (Bkz., Numan Kurtuluş, "Açe" mad. *DİA*, İstanbul, 1985, I, 329-332; *Meydan Larousse*, XI, 613.) Kuala Lumpur'daki İnternâşıonl İslamic University'deki çalışmalarım sırasında Sumatra'lı (Endonezya) öğrencilerimden biri Açe'de, oraya yardım için gelen Türk askerlerinden yerleşip kalanların torunlarından hâlâ yaşayan ve bilinenler olduğunu bana anlattı. Ayrıca adı geçen Üniversitenin yemekhanesinde Türk öğrencilerinin yemeklerini yapan Şeref GÖKNAR da, Açe'de bir Türk köyü bulunduğunu ve Osmanlı ordusundan kalan Mescid ve topları gördüğünü söyledi.

yardımcı olduysa da Malaka geri alınmadı. Müstakil küçük Malay Sultanlıklarıyla, gittikçe güçlenen Açe Sultanlığı'nın Portekizlilerle savaşı uzun süre devam etti.

Bu arada Açe Sultanlığı, Pahang, Kedah, Perak gibi eyaletlerde kurulmuş olan küçük sultanlıkları hakimiyeti altına aldı. Ne var ki, Açe'nin güçlenmesi Johor ve Tayland'ın güneyinde bulunan Fatani bölgesindeki Malay sultanlarının kıskançlık ve düşmanlıklarına sebep oldu. Bunlar Portekizliler'le işbirliği yaparak 1629'da Açe'nin yenilmesine, Malay yarımadasında elde ettiği bölgelerden -Perak dışındageri çekilmesine sebep oldular. Açe Sultanlığı'nın çekildiği Pahang'ı ilhak eden Johor Sultanı, bu sefer güneydoğu Asya'da koloniler elde etmeye çalışan Hollandalılar'la işbirliği yaparak Portekizliler'i yarımadadan çıkarmayı ve kendi hakimiyetini kurmayı ümit etmişti. Ancak 1641'de Portekizliler'i yenen Hollandalılar Malay yarımadasını Johor Sultanına bırakmayıp kendi idareleri altına aldılar. Sömürgeci Hollanda devleti bölgedeki hakimiyetini genişleterek Açe Sultanlığına kendi istekleri doğrultusunda bir barış anlaşmasını imzalattı.

1787'de Hollandalılar Johor birliklerini yendiler. Bu sırada sahneye evvelkilerden daha yaman bir sömürgeci devlet, Büyük Britanya Krallığı çıktı. 1786'da Kedah Sultanından Pinang'ı alan İngilizler 1800 yılında Pinang'ın karşısındaki toprakları aynı sultandan kiraladılar. 1805'de Pinang'da bir donanma üssü kurduktan sonra 1819'da Singapur'u Johor Sultanlığından aldılar. 1824'te Hollandalılar Malaka'yı İngilizler'e verdi. Böylece yarımada'nın batı ve güney kıyılarını tamamen hakimiyetlerine alan İngilizler bu bölgeye Wellesley Eyâleti adını verdiler. Süveyş kanalının açılmasından sonra önemi bir kat daha artan bölgede hakimiyetlerini iyice pekiştirmek isteyen İngilizler Perak Sultanına "ülkede barışın kurulmasına" ve Perak'da oturarak ülkenin iyi yönetilmesine yardım edecek bir "temsilci"nin gönderilmesini öngören bir anlaşma metnini imzalattılar. Bu temsilci "Malayların din ve geleneklerine karışmamak" şartıyla ülkenin yönetiminde doğrudan sorumlu olacaktı. Bölgedeki diğer küçük sultanlıkların da İngiliz sömürmesine girmelerinden sonra 1895'de Federal Malay Devleti fikrini bütün Sultanlar kabul etti. 1909'da Federal Konsey'in kurulmasıyla sultanların yetkileri iyice azaltıldı.

İngilizler 1877 yılında Malay yarımadasında kauçuk üretimine başladılar. Aynı yıllarda eskiden beri mevcut olan kalay işletmelerinin de modernizasyonu başlatıldı. Bu işletmelerde büyük oranda İngiliz ve Çin sermayesi yer aldı. Yeni iş imkanları yarımadaya İngilizlerin de teşvikiyle Çinli iş gücü akımına sebep oldu. Böylece müslüman Malay halkı giderek fakirleşirken, Çinliler ve İngiliz sömürgeciler zengin bir elit oluşturdular.

XX. yüzyılda Batı Asya'daki İslâmî gelişmelerin etkisi Malezya'da da görüldü. Yarımadadaki Hintliler milliyetçi bir direniş hareketi başlattılar. Malaylar arasındaki uyanış önce edebî ve fikrî sahada başladı. Malay aydınları fakirleştirilen müslüman Malay halkının meselelerini ve reform isteklerini gündeme getirmeye başladılar. II. Dünya Savaşı öncesinde bir Pan-Malay Birliği oluşturma gayretleri görüldü.

İkinci Dünya Savaşı'nda Japonlar Malay yarımadası, Kuzey Borneo, Sarawak ve Singapur'u işgal etti. (8 Aralık 1941- Eylül 1945). Savaştan sonra Malezya'ya dönen İngilizler'in tek bir Malezya devleti oluşturma denemeleri başarısızlığa uğradı. 1948'de yarımadadaki eyaletler birleşerek Malaya Federasyonu oluşturuldu. İngiltere, ülkenin 1957'de bağımsızlığına kadar, savunma ve dışişleri üzerindeki denetimini bir süre daha elinde tuttu. Savaş yıllarındaki Japon işgali Malaylar'a kendi varlıklarına sahip çıkma ve koruma yolunda çok şey öğretmişti. İngilizler savaş sonrasında eskisinin aksine direnişçi bir Malay halkıyla karşılaştılar. Halkın direnişi İngilizler'i yeni yönetim biçimleri aramaya zorladı. Önce bir Malay Birliği kurmaya teşebbüs ettiler. Fakat Birleşik Malay Millî Teşekkülü (UMNO=United Malays National Organization), Malay olmayan etnik unsurlara verilecek haklarla Malaylar'ın kendi ülkelerinde azınlık durumuna düşürüleceklerini ileri sürerek bu birliğe karşı çıktı. Diğer etnik gruplar da bu birliğe karşı çıkınca Malaya Federasyonu kuruldu. 1 Şubat 1948'de kurulan federasyonun başkenti Kuala Lumpur oldu. Bu arada Çinli Komünist gruplar gerilla savaşı başlattılar. Yaklaşık onbin kişinin ölümüne sebep olan tedhiş hareketini durdurmak için sıkıyönetim ilan edildi ve bu hal 1960'a kadar devam etti.

31 Ağustos 1957'de bağımsızlığın ilanından sonra 1961'de Singapur, Sarawak ve Sabah'm da dahil olacağı bir federasyon kurulması teklif edildi. Sabah ve Sarawak üzerinde hak iddia eden Filipinler ve Endonezya'nın itirazlarına rağmen 16 Eylül 1963'de Malezya Federasyonu kuruldu. Aynı yıl Endonezya, Malezya Federasyonu'na saldırdı. 1965'de Endonezya Devlet Başkanı Sukarno'nun Komünist gruplarca görevden uzaklaştırılmasından sonra çarpışmalar durdu ve 1966'da yeniden diplomatik ilişkiler kuruldu. Bu arada Singapur 1965'de federasyondan ayrıldı.⁵

b. Nüfusu ve Etnik Yapısı

20 Milyona yaklaşan Malezya nüfusunun % 85'i Batı Malezya'da % 15'i de Sabah ve Sarawak'tan oluşan Doğu Malezya'da yaşamaktadır. Irk bakımından çeşitlilik gösteren halkın %54.1'nin Moğol ırkından geldiği söylenen Malaylar ve diğer küçük yerli gruplar oluşturur. % 33.4 oranında olan Çinliler, uzun zaman devam eden iş gücü göçünün neticesinde Malezya'ya yerleşmişlerdir. Halkın % 10.1'ini Hintliler ve % 2.4'ünü Japonlar ve diğer halklar teşkil etmektedirler.

5 Malezya ve tarihi hakkında daha geniş bilgi için şu eserlere bakılabilir: es-Seyyid Alevî b. Tahir el-Haddâd, *el-Medhal ila târihi'l-İslâm bi's-Şarki'l-Aksâ*, Kahire, 1391 H /1971 M; T. W. Arnold *İntişar-ı İslam Tarihi*, Akçağ yayınları, Ankara 1982, s. 363-405 aynı müellif, *Ukâdu'l-elmâs*, (üçüncü baskı), Singapur, 1412 H /1991 M; Hayati Develi, *Malezya. Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, Feza Gazetecilik, İstanbul, 1993, XIII, s. 273-282; *Meydan Larousse*, İstanbul 1978, VII, 289, 91; *Temel Britanica Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, XII, 24-26; Abdülvahhab b. el-Hâc Keya, *Muslimü Malizya beyne'l-mâdi ve'l-hâdir*, Tırablusu'l-ğarb, 1985; Lothrop Stoddord, *Hâdru'l-'Aleml-i-İslâmî*, Arapçaya çeviren Accâc Nuveyhid, eklerle yayınlayan el-Emir Şekib Arslan, Matbaatu İsâ'l-Bâbî el-Halebî, Kahire, (ikinci baskı), 1352 H.: Abdurrazzak b. Wan Ahmed en-Nedvî, *el-Lügatü'l-arabiyye fî Malizya ba'de'l-İstiklal*, İskenderiye Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi (Basılmamış Mastır Tezi), 1410 H /1990 M; Muhammed Taha b. Ârifin, *Menhec mukterah li ta'limi'l-lugati'l-arabiyye*, el-Câmiatü'l-alemiyyetü'l-İslâmîyye, Kısmü'l-lügatü'l-arabiyye ve âdâbiha, (Basılmamış Mastır Tezi) Kuala Lumpur, 1414 H. / 1994 M.

Söylendiğine göre Sömürgeciler, asırlar süren idareleri sırasında Müslüman Malay nüfusunun nisbetini azaltmak düşüncesiyle Çinli ve Hintlilerin ülkeye göçmesini teşvik etmişler ve bunda büyük ölçüde de başarılı olmuşlardır. Nitekim dışardan gelen göçler sebebiyle Malayların nisbeti hemen hemen yarıyarıya inmiştir. İngiliz idaresi sırasında Malezya'nın burnunun dibinde bir ada olan ve 1965'te Malezya Federasyonundan ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Singapur'da ise -Kıbrıs'takine benzer bir şekilde- Müslüman Malay nüfusunun nisbeti % 16'ya düşmüştür.

Ülkenin resmi dili Malayca'dır. Endüstri ve ticaret sektöründe ise İngilizce de yaygın olarak kullanılır. Devletin resmi dininin İslâm olduğu Anayasa'da belirtilmiş olup, çoğunluğu Malay ırkına mensup olan Müslümanlar, nüfusun % 55'ini teşkil ederler. Çinliler genellikle Buda ve Tao dinine, Hintliler ise Hindu dinine mensupturlar. % 6 oranında da hristiyan vardır.

c. Ekonomik Yapısı

Malezya zengin doğal kaynaklara ve gelişmekte olan bir ekonomiye sahiptir. Kişi başına yıllık gelirin 2000 ABD doları civarında olduğu Malezya'nın para birimi Ringgit'tir. ABD doları 1997 yılı son ayı itibarıyla 3,70 Ringit civarındadır. Ülkede planlanan ekonomik politikayla 2020 yılında gelişmiş ülkeler arasına katılma hedeflenmektedir.

Malezya topraklarının %30'a yakın kısmının tarıma müsait olduğu tesbit edilmiştir. Nüfusun da % 40'ı tarımla uğraşmaktadır. Devlet küçük çiftçileri kooperatiflerde birleşmeye teşvik etmekte, kooperatif üyesi çiftçilere kredi, ekim, hasat ve pazarlama aşamalarında büyük kolaylıklar sağlamaktadır.

Başlıca tarım ürünleri kauçuk, pirinç, palmiye yağı ve palmiye tohumudur. Dünyanın en önde gelen kauçuk üreten ülkeleri arasında yer alan Malezya'nın toplam kauçuk üretimi 1,5 milyon tondur. Malezya, toplam ihtiyacının %60'ını karşılayan üretimiyle de dünyanın en büyük palmiye yağı üreticisidir. Halkın temel besin maddelerinden olan pirinç üretimi de kauçuktan sonra en çok iş gücü istihdam edilen alandır. Diğer tarım ürünleri ise ananas (181.000 ton), kakao (93.000) ve biber (23.800 ton)'dir.

4.800 km'yi bulan bir sahil şeridine sahip Malezya'nın bu sularda elde ettiği su ürünleri de 741.089 ton civarındadır.

Doğal kaynaklar açısından zengin bir ülke olan Malezya, dünyadaki en zengin kalay rezervlerine sahiptir. Bu rezervlerin sömürge döneminde büyük ölçüde kullanıldığını da hatırlamamız yerinde olur.

70'li yıllarda Sabah ve Sarawak bölgelerinde zengin petrol yataklarının bulunması Malezya ekonomisini canlandırmış ve güç katmıştır.

Başlıca endüstri ürünleri tekstil, dayanıklı tüketim malları, ilaç, çimento, gübre vs. dir. Petrol rafinerileri, palmiye yağı rafinerileri otomobil fabrikaları kurulmuştur.

d. Ülke Yönetimi-Yönetimde Müslümanların Konumu

Malezya, meşrûfî monarşi ile yönetilir. Devlet başkanı olan Sultan, hükümlerlik hakları babadan oğula geçen dokuz eyâlet sultanının oylarıyla beş yıllığına seçilir. Malezya'yı oluşturan diğer dört federe bölge ise, merkezden tayin edilen vâlilerce yönetildiklerinden bu seçime katılmazlar.

Meclis, Senato ve Temsilciler Meclisi'nden oluşur.

80'li yılların başından beri İslâmî düşünce Malezya'da aydınların ve yöneticilerin gündeminde gitgide artan bir öneme sahip olmuştur. Hukuk ve eğitim sahaları başta olmak üzere İslâmîleştirme faaliyetleri sürmekle birlikte, ülkede İslâm hukuk sisteminin uygulanmasına karşı çıkan budist ve hristiyanlarla uyum içinde yaşamaya özen gösterilmektedir. Bu sebeptendir ki, farklı din mensupları kendi dinlerine ait ibadet ve törenleri serbestçe yapabilmekte, birbirlerine müdahale etmeme olgunluğunu gösterebilmektedir. Bu arada, gayr-i müslimlerin de okuma imkânına sahip olduğu uluslararası bir İslâm Üniversitesi'nin açılması, halkın zekâtlarının toplanacağı bir "beytü'l-mal" kuruluşunun vücûda getirilmesi gibi çalışmalar gözlemcilerin dikkatini çeken hususlardır. Öte yandan hükümette gayr-i müslim unsurlardan bakanlık mevkiine gelenler bulunmasının yanında Sultan ve Başbakanlar hep müslümanlardan olmuştur⁶.

Bağımsızlık görüşmelerine katılan diğer etnik grupların temsilcileriyle varılan anlaşma sonunda Anayasa'ya İslâm'ın devletin resmî dini olduğu hususu yer

6 Nitekim 1981'den beri iktidarda bulunan Hindistan kökenli olan Mehatir b. Muhammed müslüman olduğu gibi, ondan önceki Başbakan Hüseyin b. Onn da bir Türk hanımın soyundan idi. Bu hanımın soyundan bir çok kimse de Malezya'da önemli mevkilere gelmiştir. Sözelimi bunlardan biri olan Prof. Dr. Hüseyin el-Attas, Kuala Lumpur'daki Malay Üniversitesi'nin (University Malaya) rektörlüğünü yapmıştır ve bazı eserleri dilimize çevrilmiş olan ISTAC (International Institute of Islamic Thought and Civilization) Kurucusu ve Başkanı Prof. Dr. Seyyid Muhammed Nakib el-Attas'ın ağabeyidir. Diğer taraftan kültürel bir tesbit olarak belirtmek isteriz ki, Malezya'da Türk kökenli insanlara da rastlamak mümkündür. Meselâ, Kuala Lumpur'da ikamet ettiğimiz (1993-95) Taman Tun Dr. İsmail semtinde bulunan bir bakkal nereli olduğumuzu sordu: Türk olduğumuzu öğrenince de: "Elimin yüzümün böyle siyah olduğuna bakmayın, bizim de aslımız Türk! Yedi-sekiz asır önce dedelerimiz Hindistan'a, oradan da buralara gelmişler!..." diye bir yakınlık göstermişti.. Yine aynı semtte bulunan Mescidü't-Takva cemaâtinden biri, bir Bayramda bizi evine çağırmış, kendisini ziyarete gelmiş olan ve Malaka'da öğretim üyesi bulunan ağabeyi ile tanıştırmıştı. Bunlar da kendilerinin asıllarının Türk olduğunu ve babalarının "Türk atalarımız!..." dediğini ve "ata" kelimesinin ne demek olduğunu sormuşlardı. O sırada bizim konuşmalarımızı dinleyen kız kardeşleri de "hâtun" kelimesinin Türkçe olup olmadığını ve bizim bu kelimeyi kullanıp kullanmadığımızı sormuştu. İşte bütün bu ve benzeri hususlar, Anayurt'tan çok uzak bölgelerde yayılmış bulunan Türk kültüründen izler taşımaktadır. Bu itibarla ilgili resmi kuruluşlarımız -meselâ, Kültür Ateşliklerimiz- tarafından daha ciddi ve dikkatli tesbitlerin yapılmasına ihtiyaç bulunduğunu ifade etmek isteriz.

almıştır. Ayrıca Anayasa'da diğer din mensuplarının müslümanları başka dinlere davet etmelerine müsaade edilmeyeceği de tasrih edilmiştir.

Anayasa'ya göre, her eyaletin sultanı eyaletinde İslâmî işler Başkanlığını bizzat kendisi üstlenir. Bu görev Sultanı olmayan Pahang, Sarawak, Sabah ve "Federal Eyâet" Kuala Lumpur'da ise Kral tarafından kendisi yerine vekil olarak tayin edilen yöneticilerce yürütülür ki bu kişilere Yang Dipertua Negari (Vilâyetin Mahalli Yöneticisi) adı verilir.

"Majlis Raca-Raca" (Kraliyet Konseyi) adı verilen yüksek meclisin görevleri arasında şu önemli işler vardır: Yeni Kralı seçmek, gerektiğinde azletmek, ülkenin siyasetini gelişmelere göre takibetmek, kanunları kabul veya reddetmek ve ülkede cezyan eden İslâmî meselelere bakmak.

17 Ekim 1968 tarihinde çıkarılan bir kanunla oluşturulan İslâmî işler Millî Meclisi ise, Kraliyet Konseyinden, eyaletlerin hükümetlerinden veya eyaletlerdeki İslâmî İşler İdarelerinden kendine havale edilen meseleler hakkında görüş bildirir ve teklif sunar, İslâmî hükümler ve İslâmî eğitim-öğretim konusunda tavsiye ve yönlendirmelerde bulunur. Bu kuruluşa bağlı olarak Fetva Komisyonu, Şer'i Mahkemeler Komisyonu, Ahval-i Şahsiyye Komisyonu, Ramazan Hilali Komisyonu faaliyet göstermektedir.

Anayasa'da belirtildiğine göre İslâmî meselelerle ilgili olarak kanun koyma yetkisi eyalet idarelerine verilmiştir. Bu konuda federal hükümet sadece kendi eyâletinde yetkilidir.

Her eyalette kurulmuş bulunan şer'i mahkemeler dini meseleler hakkında ve sadece müslümanlar üzerinde yetkiye sahiptir. Her eyalette kurulan İslâmî işler konseyleri ise eyalette İslâmî prensiplerin korunmasını hedeflemektedir.

İngilizlerin uyguladığı sömürge politikası yüzünden müslümanlar eğitimde, ekonomik, politik ve sosyal alanlarda geri kalmışlar adeta, öz yurtlarında garip ve fakir hale gelmişlerdir. İstiklallerini kazandıktan sonra ise yasal yollarla bu durumdan kurtulmanın çarelerini aramaktadırlar. İngilizler zamanında 1 olan Üniversite sayısı 7'ye çıkmış⁷, her seviyede eğitim ve öğretim müesseseleri açılmaya başlanmıştır. İstatistikler, üniversitelerde okuyan müslüman öğrencilerin diğer etnik gruplardan olan öğrencilere denk olduğunu, ancak müslümanların daha çok sosyal alanlarda, ötekilerin ise tıp, iktisat, politika ve fen bilimleri alanlarında okuduklarını göstermektedir. Gayr-i müslim unsurların şehirlerde yaşamalarına karşılık Malayların çoğu hala kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu durumun müslümanların lehine gelişmemesi hâlinde henüz ellerinde bulunan politik hakimiyetin de diğer etnik gruplara kayacağından endişe edilmektedir.⁸ Yukarıda zikrettiğimiz resmi İslâmî kuruluşlardan başka müslümanların kurduğu çeşitli dernekler de faaliyetlerini sürdürmektedir.

7 Abdulvehhab b. el-Hac Keya, *a.g.e.*, s. 114-125.

8 Abdulvahhab b. el-Hac Keya, *a.g.e.*, s. 316.

Kurdukları çeşitli siyasi partilerden biri (UMNO) iktidar ortağı, diğeri ise (PAS) ana muhalefet partisi konumundadır. Ayrıca özellikle İslâmî eğitim alamamış gençlerin şuurlandırılması yolunda faaliyet gösteren Malezya İslâm Gençliği Hareketi (ABİM) çeşitli eyaletlerden gelen üyelerinin katılımıyla her sene düzenli olarak kongresini yapmaktadır.

Müslümanların özetle zikrettiğimiz faaliyetleri ve ısrarlı talepleri karşısında hükümet bu istekleri karşılamak için başlıca şu kararları uygulamaya koymuştur:

1. Yüksek okullar da dahil bütün okullarda İslâm dinine ait konuları içeren derslerin okutulması zorunludur. Çinli, Hintli ve Hristiyan okullarında ise müslüman öğrenci sayısı onbeşi bulunca bu ders bir müslüman öğretmen tarafından okutulacaktır.

2. Resmi okullarda bu dersleri okutacak gerekli formasyona sahip öğretmenleri yetiştirmek için İslâmî Öğretmen Enstitüsü'nün kurulması.

3. Bütün Malezya'daki İslâmî konularda söz sahibi olan "İslâmî İşler Milli Meclisi", adıyla merkezi bir konseyi kurulmuştur.

4. Başbakanlığa bağlı, ülke içinde ve dışındaki İslâmî konulara ait araştırmaları yürütecek İslâmî Araştırmalar Merkezi kurulmuştur.

5. İslâm'a Çağrı Enstitüsü'nün kurulması. Bu enstitü, resmi görevlilerin ve vatandaşların dini konularda aydınlatılmasıyla görevlidir.

6. Gayr-i müslimler arasında İslâm'ı tebliği etmek üzere faaliyet gösteren kuruluşlara mali yardımda bulunmaktadır.

7. İslâm Dini hükümlerine uygun olarak faaliyet gösterecek bir İslâm Bankası faaliyete geçirilmiştir.

8. İslâmî ilimlerin yanında çağdaş bilgi ve teknikle de donatılmış topluma rehber olacak genç nesillerin yetişmesi için uluslararası niteliğe sahip bir İslâm Üniversitesi kurulmuştur.

9. Sömürge döneminde kullanılmaya başlanan Latin harflerinden önce müslüman Malayların kullandığı Arap harflerinden alınma "Câvî harflerinin" ilkokullarda öğretilmesi mecburidir.

Öte yandan Malezya hükümeti gençlerin çağdaş teknikleri öğrenmeleri yolunda masraftan kaçmamaktadır. Mesela, gelişmiş teknolojiye sahip olan Japonya'nın dilini öğrenmeleri için kendi ülkelerinde 1 yıl Japonca okuduktan sonra bu dili yerinde geliştirmeleri ve kökleştirmeleri için 200 kadar gencin Japonya'ya gönderildiğini 1994 yılında Kuala Lumpur Hava Alanı'nda bizzat müşahede ettim.

Yüksek tahsil, master ve doktora öğrenimleri için Avrupa, Amerika, Avustralya ve Arap ülkelerine gönderilen Malezyalı gençler düzenli kültürel faaliyetler göstermektedir. Bağımsızlıktan sonra yurt içinde ve yurt dışında müslüman gençlerin

çeşitli konularda hazırladıkları mastır ve doktora tezleri araştırmacılar için kaynak durumundadır.⁹

Malay müslümanlarının ırk ve dil bakımından bir parçası olan ve kuzeyde Budist Tayland yönetimi altında yaşayan Fatani'li müslümanlar ise, Komünist dönemde Bulgaristan Türkleri'nin çektikleri zulme benzer bir baskı ile karşı karşıya bulunmakta; zamansız, yetersiz ve düzensiz kurtuluş çabaları da boşa çıkmaktadır.

B. DİN EĞİTİMİ-ARAPÇA ÖĞRETİMİ

a) *Camiler-Suraular (Mahalle Mecidleri, Zaviyeler)*

Hiç şüphesiz ki, Arapça, Arapça konuşmayan diğer İslâm ülkelerinde olduğu gibi Malezya'da da İslâm dininin yayılmasına paralel olarak yayılma ve öğretilme imkanı bulmuştur. Daha hicri ilk asırdan itibaren müslüman Araplar özellikle Yemenliler (Hadârim = Hadramevt'liler) Malay Takımadaları'ndan muhtelif yerlere gelip yerleşmişler, yerli insanlarla evlenip çoğalmışlardır. Tabii olarak bu durum, daha önceleri Sanskritçe'nin tesirinde olan Malay lisanının Arapça'nın etkisinde kalmasına sebep olmuştur. Yine çeşitli dönemlerde muhtelif İslâm memleketlerinden ticaret yapmak ve dini tebliğ etmek için buralara gelip yerleşen alimler ve sûfiler de İslâm-îyet'in Malaylar arasında günden güne yayılmasının âmilleri arasındadır. Malezya'ya gelip yerleşen bu İslâm davetçileri ilim meclisleri, mescidler, mahalle mektepleri ve zâviyeler (surau) açmışlar; insanları şirkten ve cehaletten kurtarmak için verdikleri dini derslerin yanında Arapçayı da öğretmek için faaliyet göstermişlerdir.

İslâmî ilimleri neşir ve Arapçayı öğretme yolunda faaliyette arap alimlerinden misal olarak şunlar ziredelebilir:

1) Şeyh Abdullah b. Şeyh Ahmed b. Şeyh Ca'fer el-Kuveymurî, Yemen alimlerindedir. Malezya'nın çeşitli yörelerinde dini yaymak üzere eğitim-öğretim faaliyetlerinde bulunmuştur. Kedah eyâletine hicrî 513 yılında Dâru'l-emân adını veren bu zattır.

2. Şeyh Abdulaziz, aslen Cidde'li olup Malezya'ya hicret etmiştir (1531 M.). Prenslere, krala ve saray halkına İslâm'ı tanıtmak için çalışmalar yapmıştır.

3) Tasavvuf ehlinden: Mevlânâ Ebû İshâk Mekke'lidir. Öğrencilerinden Ebû Bekir, hocasının yazdığı Dâru'l-mazlûm adındaki kitabı dinî ilimler özellikle de tasavvuf ilmi için bir müracaat kitabı olması için Malaka'ya getirmiştir.

4-Muhammed el-Yemenî: Usûl, Mantık, Belagat ve Fıkıh ilimlerini okutmakla meşgul olmuştur (1577).

5-Muhammed el-Ezherî: Ezher âlimlerinden biri olup önce Açe'ye sonra Malay Yarımadası'na gelmiştir (1601 m.).

9 Böyle bir tez isim listesi için bkz.: Abdulvahhab b. el-Hac Keya, *a.g.e.*, s. 196-207.

6-Şam âlimlerinden Şeyh İbrahim b. Abdullah Açe'ye hizmet etmiştir (1604 m.).

7-Radin Mas es-Seyyid Seher. Aslen Mekkeli olup Hz. Peygamber'in (s.a.v.) soyundandır.

8-Şerif el-Hadrâmî Ali Zeynel-âbidîn. Johor Sultanı'nın müslüman olan kızıyla evlendiği söylenmektedir.

O zamanlarda başlayan mescidlerdeki eğitim-öğretim faaliyeti zamanımıza kadar sürmüştür. İslâmî ilimlerin ve arapça öğretiminde ün kazanan bazı mescidler ise şunlardır:

1-Malaka Eyaleti'nin başşehri Malaka'da Mescid Pancakalan.

2-Malaka'da Mescid Kampung Hulu.

3-Yine Malaka'da Mescid Trinikina.

4-Malaka'da Mescid Tâne.

5-Kelantan Eyaleti'nin başşehri Kota Bahru'daki el-Mescid el-Câmî el-Muhammedî.

6-Tringano eyaletinin başşehri olan Kuala Tringano'da bulunan Sultan Zeynelâbidîn Camii.

7-Kedah Eyaleti'nin başşehri olan Alor Setar'daki ez-Zâhir Camii.

Misal olarak zikredilen bu mesidlerden başka, ders halkalarının kurulduğu daha pek çok mescid hizmet vermiştir.

Diğer taraftan Malezya'nın her tarafına yayılmış bulunan Suraular'daki dinî eğitim-öğretim de mescidlerdekinden az değildir. Buralarda cuma namazından başka bütün ibadetler yapılır; her kesimden ve her yaşta insan Kur'ân okumayı ve zarurî dinî bilgileri öğrenirdi. Ayrıca buralarda daha üst seviyede öğğretimin yapıldığı ders halkaları oluşturulurdu. Bu yüzden Malay halkı her tarafta surau yapımı için adeta yarışıyordu ve hemen hemen surausuz köy kalmamıştı. Bunlar daha çok şehirlerde mahalle aralarında ve köylerde bulunuyordu.

Dinî kültürün yayılmasında önemli merkezlerden biri de şeyh ve âlimlerin evleriydi. Malezya'nın çeşitli yörelerinde Arapça ve dinî ilimler bakımından kendilerini belli bir seviyeye getirenler hacetmek veya başka bir vesileyle Hicaz şehirlerine gidebilenlerin bazıları orada kalıp dinî ilimlerde dana derinleşiyorlardı. Ülkelerine döndüklerinde de ilim ehli olarak itibar görüyorlar, namazlarda imamlık yapmaları dolayısıyla insanların ileri gelenlerinden sayılıyorlardı. Kurdukları halkalarda çocuklara ve daha ileri yaşta olanlara çeşitli seviyede dersler veriyorlardı. Böylece toplumda herkes tarafından sözü dinlenen kimseler haline geliyorlardı.

Bu faaliyetler neticesinde 17. asırda isimleri, ilmî ve kültürel çevrelerde dil-lerde dolaşan ve bir çok eser yazmış olan alim, edip ve din önderleri yetişmiştir. En şöhretlileri şunlardır: Şeyh Hamza Fansurî¹⁰, Şeyh Şemseddin Sumatrânî, Şeyh Bürhaneddin, Şeyh İsmail b. Abdullah, Şeyh Muhammed Davud Baba Rûmî.

Bu alimler mescid ve zaviyelerde oturur, öğrenciler de çevrelerinde oturarak ders görürlerdi.

b) Ponduklar (Medreseler)

Uzun süre mescid ve zaviyelerde devam eden dini ilimler ve Arapça öğretimi, müslümanların Malaka devletini (1400-1511) kurmalarının ardından daha düzenli olan ve Ponduk¹¹ adı verilen müesseseler ortaya çıktı. Bu ponduklar çoğu kez kurucularının adıyla anılmıştır. Kelantan, Tringanu, Kedah ve Fatani önemli ponduklarıyla şöhret kazanan eyaletlerdir.¹² Devlet adamlarının ve zenginlerin ilgisi nisbetinde ponduk sayısı da artmıştır.

Burada bazı eyaletlerde şöhret kazanmış ponduklarından bazılarının isimlerini kaydetmekle iktifa ediyoruz:

Kelantan Eyaletinde:

- 1- el-Mescidu'l-Muhammedi Ponduk'u
- 2- Tuan Cöru el-Hac İbrahim Ponduk'u
- 3- Şeyh Muhammed Ali b.Abdurrahman(Wan Ali) Küten Ponduk'u
- 4- el-Hac Ali Salahaddin (Medrasetül felah) Ponduk'u
- 5- Tuan Hac Nik Mat Coco Tuk Baeuk Nife Ponduk'u

Tringonu eyaletinde:

- 1-Tuk Bulu Manis Ponduk'u
- 2- Hac Abdulmalik b.İsa Ponduk'u
- 3- Hac Mat Lafuk Ponduk'u
- 4- Hac Abdulhamit Ponduk'u
- 5- Hac Hüseyin Ponduk'u

10 Hayatı, eserleri ve görüşleri hakkında Londra'da bir doktora tezi hazırlanmıştır. Syid Muhammed Naguib al-Attas, *The Mysticism of Hamzah Fansuri*, ph. Dr. (LSOAS), 1965/66.

11 Öğrencilerin hocanın çevresinde halka tarzında oturdukları ve din öğretiminin yapıldığı yer hakkında kullanılan Malayca bir kelime. Bir iki dönümlük arazi üzerine kurulan ponduklarda, mecid veya suravu (=zâviye, tekke) bulunur; yanında da hocanın evi olurdu. Çevresinde de öğrencilerin barınmak üzere bizzat kendilerinin yaptığı yüzlerce hatta bazan binlerce küçük oda yer alırdı. Bu halıye ponduklar diğer İslâm ülkelerindeki mektep ve medreselerden farklı de-gildirler.

12 Meşhur pondukların isim listesi için bkz.: Abdurrezzak b. Wan Ahmed en-Nedvî, *a.g.e.*, s. 61-65.

Kedah Eyaletinde:

- 1- Tuk Hacı İshak Pondok'u
- 2- Tuan Hac Muhammed Nur Pondok'u
- 3- Caca Mati Pondok'u
- 4- Tuan Hac Muhammed Ali Pondok'u
- 5- Tuan Hac Muhammed Tayyib Pondok'u

Fatani'de:

Arap dilini ve İslam kültür ve medeniyetini yaymada diğer Malezya eyaletlerinden geri kalmayan Fatani bugün Tayland hakimiyeti altında kalmıştır. Fatani'de o kadar çok eğitim-öğretim müessesesi kurulmuştur ki, Arapça ve İslâmi ilimlerin merkezlerinden sayılmıştır. İşte onlardan bir kaçı :

- 1- Nafaradu Pondok'u
- 2- Sıla Malik Pondok'u
- 3- Padang Ru Pondok'u
- 4- Hınko Ru Pondok'u
- 5- Camboy Pondok'u

Bu öğretim müesseselerinde uygulanan programlar Mekke, Medine, Kahire, Endülüs, Kurtuba, Buhara, Semarkand ve Hindistan gibi İslam merkezlerinde uygulanan programlarından farklı değildi. Okutulan kitaplarda aynı seviyede idi. Pondok adı verilen bu müesseselerde okutulan dersler Fıkıh, Kelam, Tefsir, İslam Tarihi, Fıkıh Usulu, Tecvid, Sarf, Nahiv, Belagat, Ahlak, Tasavvuf ve Mantık gibi İslami ilimlerin hepsine şâmil idi. Şu var ki, Malezya'nın her tarafında bulunan Pondoklarda okutulan ders kitaplarının çoğu orjinal lisanları olan Arapça'dan mahalli dil olan Malayca'ya çevrilmişti.

Seviyesi ne olursa olsun Pondok adı verilen bu okullar Malay dünyasında yegane öğretim kurumlarıydı. Bunlar onüçüncü asırdan ondokuzuncu asıra kadar yani çağdaş anlamdaki dini okul ve enstitülerin kurulmasına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür.

Buralardaki öğretim nizamı ise şöyle idi: Öğrenciler yere otururlar, karşılarında öğretmen (veya şeyh) oturmuş ve gerek dini ilimler gerekse arabi ilimlerden okunan ibareleri anlaşılır hâle getirecek açıklamalar yapardı.

Bu sistemde görülen en önemli hususlardan biri de öğrencilerin sadece bir hocadan dinlemekle kalamadıkları, aksine bir gün içinde bir hocanın dersinden kalkan bir öğrenci başka bir hocanın dersini dinlemeye gidebilirdi. Öğretim zamanı da genişti; sınırlı değildi; öğrencilerin böyle davranmasına elverişli idi. Öğrencilerin

ortalama yaşı 20-25 civarında idi. Ancak daha ileri yaşta olup dinlemek isteyenlere de gençlerle birlikte dersi dinlemelerine izin verilirdi.

Ponduklar Malezya'nın tarihinde Arapça'yı anlayan ve kullanan ve İslami ilimleri bilen nesilleri yetiştiren müesseseler olmuştur. Yirminci yüzyılın başlarında çağdaş programlara sahip okul, enstitü ve üniversiteler açılana kadar bu durum devam etmiştir. Uzun süre ilim ve kültür merkezi olma özelliklerini koruyan bu müesseselerde pek çok âlim, edip, mütefekkir ve yazar yetişmiştir ki en meşhurları şunlardır:

Şeyh Tahir Celeleddin, Şeyh Hâc Cemaleddin b. Hac İdris, Şeyh Nevâvi el-Benteni el-Câvi, Şeyh Yusuf el-Halevânî el-Mekâsiri, el-Hac Muhammed Said b. Cemaleddin, Wan Ahmed b. Mustafa el-Fatani, Hac Abdussamed b. Muhammed Salih, Hac Wan Ali b. Hac Abdurrahman, Hac Nik Davud b. Wan Süleyman (Müftü), Hac Awang Ates Bengol, Hac Wan İsmail b. Cemaleddin, Hac Nik Abdullah Hakim Hac Abdullah, Hac Muhammed Yusuf (Tuk Kenali), Hac Musa b Abdurrahman, Hac Wan Davud b. Hüseyin, Hac Çik İbrahim b. Yusuf, Hac Wan Musa b. Abdussamed, Hac Abdurrahman b. Hac Osman (Tuk Selihor), Hac Osman b. Hac Muhammed (Tuk Bacak), Hac Wan Ahmed b. Hac Wan Abdulhalim (Tuk Bading Selâfâ), Hac İsmail b. Hac' Abdulhamid (Tuk Kemuning).

Ponduklarda Arapça öğretiliğinin delillerinden biri de buralarda yetişmiş olan bir çok alim ve yazar tarafından pek çok dinî kitabın Arapça'dan Malay diline çevrilmiş olmasıdır. Onyedinci asrın başlarından itibaren gerçekleştirilen bu tercüme faaliyetlerinden bazılarını burada misal olmak üzere kaydedelim:

1- Beydâvi Tefsirini, 1690 yılında vefat eden Şeyh Abdurrauf el-Fansûri tercüme etmiş ve Umdetu'l-muhtâcin adını vermiştir.

2- İmam Gazali'nin Minhâcu'l-âbidin ve Bidâyetü'l hidâye adındaki kitapları meşhur Malay alim ve yazarlarından Şeyh Davud b. Abdullah el-Fatani tarafından tercüme edilmiştir.

3- Bidâyetü'l hidâye kitabı Muhammed Zeyn b. Celeleddin (v.1756) tarafından çevrilmiştir.

4- Kifâyetü'l-âvâm, Abdussamed b. Sâlih tarafından tercüme edilmiştir.

5- Hidâyetü's-Sâlikin, Abdussamed el-Câvi tarafından 1778 yılında çevrilmiştir.

6- Şiâru's-sâlikin, yine Abdussamed el-Câvi tarafından 1782 yılında tercüme edilmiştir.

7- es-Sirâtu'l-müstakîm, Açe'nin ünlü âlimlerinden Şeyh Nureddin er-Râniri b. Saylâni tarafından 1757'de tercüme edilmiştir.

8- Mir'âtu'l Kur'an adlı eser Abdulhamid b. Muhammed Salih tarafından 1779'da tercüme edilmiştir.

9- Fethu'l mennan'ın tercümesi ise el Hac Ahmed b.Wan el Hac Muhammed tarafından 1874 yılında gerçekleştirilmiştir.

Malezyalı bir çok ilim adamı da gerek kendi dilleriyle gerekse Arapça olarak eserler vermişlerdir ki yine bazılarını ve meşhur eserlerini burada kaydetmek isteriz.

1- Şeyh Eşref b. Abdullah el-Benâr: Sebilu'l- mühtedin

2- Muhammed b. İsmail Davud el-Fatani: Matlau'l-bedrayn fi'l-fıkhı ve't-tevhid.

3- Zeynelabidin b. Muhammed el Fatâni: Keşf'ul ilâm an es'iti'l enâm.

4- Abdussamed b. Salih el-Kılantâni: Minhātu'l-Karib fi'l-ahlakı ve't-tasavvuf

5- Seyyid Şeyh el-Hâdi: et- Târihu'l-İslâmi.

6- Şeyh İdris el Mirbâvi: Bahru'l-mâzi fi'l-fıkh.

7- Malezyalı meşhur âlimlerden velûd bir müellif olarak görülen Şeyh Davud-ı Fatani'nin şu eserlerini zikredebiliriz: İzâhu'l-bâb, Kifâyetu'l-muhtâc, Bülûğu'l-me-râm, Menâsiku'l-haccı ve'l-umre, Cem'ul fevâid, Minhacü'l-âbidin, el-Cevâhiru's-seniyye, Süllemu'l-mübtedi, Buğyetü't-tullâb, el-Behçetu's-seniyye, el-Menhelu's-sâfi, Nehcu'r-râğibin ve Sebilu'l-müttekin, Gayetu't-takrib, ed-Dürrü's-semîn.

Gerek Malayca gerekse Arapça olarak yazılan eserler başlangıçta Türkiye,Mısır ve Hicaz matbaalarında basılıp Güneydoğu Asya'daki müslümanlar arasında yayılıyordu¹³.

c. Ponduklar'da Okutulan Kitapları

Birinci merhale: Bu merhalede Kuran tilaveti, itikad, sarf ve nahve dair dersler okutulur ve bazı metinlerin ezberletilirdi.. Bunlar için genellikle takip edilen kitaplar ve yazarlar şunlardır:

1. Kitabü'l-erkân : Abdürreşid Bencer.

2. Münyetü'l-musalli : Davud Fatani.

3. ed-Dürrü's-semîn : Davud Fatani.

4. Diyâu'l-mürîd : Davud Fatani.

5. Metnü'l-Âcurûmiyye : Sanhâci.

6. Metnu Tasrifü'l-İzzî : İzzuddîn Abulvehhab b. İbrahim ez-Zencânî.

13 Abdurrezzak b.Wan Ahmed en Nedvi, a.g.e., s. 73-82.

İkinci merhalede okutulan kitaplar şunlardır:

1. Cevherü's : seniyye-Davud Fatanî.
2. Fürû'l-mesâil : Davud Fatanî.
3. Sebîlü'l-muhtedîn : Muhammed İrşad Bencer.
4. Matlau'l-Bedrayn : Muhammed İsmail Davud Fatanî.
5. Bidayetü'l-hidaye : Muhammed Zeyn b. Celaleddin.
6. Şerhu Ümmü'l-Berâhîn : Muhammed Yusuf es-Sunûsî.
7. Feridetü'l-ferâid : Ahmed b. Muhammed Zeyn Mustafa.
8. Şerhu Cevherati't-tevhid : İbrahim el-Lakkânî.
9. Hidâyetü's-sâlikîn : Abdüssamed el-Filimbânî.
10. Tefsiri envâri'l-Hüda : Osman Celâleddin.

Üçüncü merhalede okutulan kitaplar şunlardır:

1. Haşiye ale'l-Âcurûmiyye : Abdullah el-Osmânî
2. Katrû'n-nedâ : ibn Hişam.
3. Elfîyye Şerhleri : İbn Akil ve Uşmûnî
4. el-Kâfî fî ilmeyi'l-arûd ve'l-kavâfî : Ahmed b. 'Imâd.
5. el-Cevheru'l-meknûn : Mahlûf el-Menvî.
6. Şerhu't-Tezhib : Abdullah b. Fadlullah el-Hudârî.
7. Hâşiye alâ İsagoci : Hasan el-Attâr.
8. Şerhu's-Süllem : el-Ahdarî.
9. el-İknâ : Muhammed eş-Şerbini el-Hatib.
10. Fethü'l-vehhâb : Yahya Zekeriyya el-Ensârî.
11. Fethü'l-Muîn : Zeynüddin el-Mâlibârî.
12. Bidayetü'l-Hidaye : İmam Gazzali.
13. İhyâu ulûmi'd-din : İmam Gazzali.
14. er-Risaletü'l-Kuşeyriyye : Ebu'l-Kasım el-Kuşeyri.
15. Celaleyn Tefsiri : Suyûti ve Mahalli.
16. Tefsiru'l-Hatîb (es-Sirâcu'l-mûnîr) : Şerbini el-Hatîb.
17. Hâşiyetu'l-Cemel : Süleyman el-Cemel.
18. Haşiye ale's-Şemâil li't-Tirmizi : İbrahim el-Bacûrî.

19. el-Ezkâr-u'n-Neveviyye : Yahya Muhyiddîn en-Nevevî.

d. Sömürgeciler Döneminde Din Eğitimi ve Arapça Öğretiminin Durumu

Endonezya ve Malezya'ya hakim olmak için aralarında süren mücadele de Hollandalılar Portekizleri kovarak Malaka İslâm Devleti'ni de ele geçirmişlerdi (1051 H./1641 M.). 18. asrın sonu ile 19. asrın başlarında ortaya çıkan Britanya Hollanda'nın elinde Endonezya toprakları kalması şartıyla anlaştilar ve böylece Malezya İngiliz idaresi altına girmiş oldu. İngilizler buranın devlet adamları ve halkı arasında meşhur "parçala ve yut" (ferrik tesüd) ifadesiyle hulasa edilen meşhur politikasını uyguladı.

Burada işaret etmeliyiz ki Malezya üzerindeki İngiliz sömürgeciliği iki dönemden oluşmaktadır. Birinci dönemi 1201 H. / 1786 M. - 1360 H. / 1942 M. yılları arası ikinci dönemi ise 1363 H./1945-1376H./ 1957 M. yılları arasındadır. Bilindiği gibi bu iki dönem arasında ülkeye Japonlar hakim olmuştur. Böylece Malezya dörtüyz elli seneden fazla bir zaman batı sömürgeciliğinin istibdad idaresinde, çeşitli zulüm ve işkenceler altında yaşamıştır. Sömürgecileri ülkelerinden kovmak için Malaylar'ın bir çok çabası boşa çıkmıştır. Misal olarak 1831-1832 yıllarındaki Naning, 1845'de Perak eyaletinde Sultan Abdullah, 1915-1917 Kelantan eyaleti, sonra da 1928-1930 yıllarında ortaya çıkan Tringano ayaklanmalarını zikredebiliriz. Bu ayaklanmalarda müslümanlar pek çok mal ve can kaybına uğramışlardır.

Sömürge idaresi 1306 H / 1888 M. yıllarından itibaren müslüman çocuklarını misyoner okullarına çekmek için çeşitli tedbirlere başvurdu. 1905 yılında Perak eyaletinde Kraliyet Ailesi'nin çocuklarına gelişmiş batı eğitimi vermek bahanesiyle Malay Kraliyet Enstitüsü'nü kurdu. Daha sonra ülkenin çeşitli yerlerinde İngilizce öğretim veren lise ve enstitüler kuruldu. Bu okulların mezunlarına müslümanların kurdukları okulların mezunlarına nisbetle büyük imkânlar verildi.

Bütün bu teşviklere rağmen çok az sayıda insan dışında büyük halk yığınları bu misyoner okullarına iltifat etmedi. Buna mükabil insanlar, büyük bir iştiyak içinde dini eğitimin verildiği ve Arapça'nın öğretildiği sadaka, zekat ve varlıklı kimselerin bağışlarıyla finanse edilen ve halkın kurduğu İslami okullara sahip çıktı.

Bir çok vaad ve imkanlar vererek açtıkları misyoner okullarına halkı çekemediklerini gören sömürgeciler, bu defa başka bir yola tevasül ettiler: Ülkede oluşturdukları öteki etnik gruplara karşı Malay Dilini ve Malay ırkçılığını öne çıkaran anlayışı benimsemeye başladılar. Bu maksatla, islami eğitim veren okullardan başka Malay okulları açmaya başladılar.

Bu konuda bazı Malay ileri gelenlerini öne sürdüler. Böylece emellerine erişeceklerini düşündüler. Devlet dairelerini artık İslâm okullarından mezun olanlara

kapadılar. 1916'da açılan bu ırkçı okullarının sayısı günden güne artarak din eğitim ve Arapça öğretimi veren okulları geçmiş oldu.

Malay tarihinde cereyan eden olaylar ve bu olaylarla ilgili belgeler göstermektedir ki, Portekiz, Hollanda özellikle de İngiliz idaresi zamanında müslümanların İslâm'dan uzaklaştırılıp hristiyanlaştırılması konusunda planlı çalışmalar yapılmıştır. Aslında eyalet sultanlarıyla yapılan anlaşmalarda dini meselelere ve Malay geleneklerine karışılmayacağı yazılmış idi. Fakat gerçek böyle olmadı. Güneydoğu Asya'yı ele geçirmelerini Haçlı Savaşları'nın bir devamı saydılar. İngilizler ülkenin idaresini ele geçirir geçirmez İslâm'ın, bilginlerin ve din önderlerinin etkisini toplumdan uzaklaştıracak, müslümanların siyaset, iktisad ve eğitim-öğretimle uğraşmalarına sınırlamalar getirecek kanunlar çıkarıp yürürlüğe koydular. Bu kanunlar diğer etnik gruplara uygulandıysa da özellikle müslümanlar üzerinde baskı unsuru haline getirildi. Öte yandan resmi muamelelerde İngilizcenin kullanılmasını ve mahkemelerde İngiliz Kanunlarının uygulanmasını zorunlu hale getirdiler. Resmi ve özel törenlerde hristiyan geleneklerini canlandırmaya ve halkı hristiyanlaştırmaya çalıştılar. Sultanların ve zenginlerin çocuklarını hristiyanlaştırmak için İngiltere'ye götürdüler. Hristiyan cemiyetlerine, kilise ve misyoner okulu açmaları için büyük kolaylıklar sağladılar.

Aynı şekilde eğitim-öğretim programlarına da müdahale ettiler. Arap harflerinin yerine Latin harflerinin konulmasına çalıştılar. Öğretmenlerin yetiştirilmesine özel bir gayret gösterdiler. İngilizce'den Malayca'ya terceme yapmak için bir heyet oluşturdular. Bu sömürgeci planlarını gerçekleştirmek için bütçelerine çok büyük ödenekler koydular.

Diğer taraftan İngilizler, maden ocaklarında, fabrikalarda ve çiftliklerde çalıştırmak bahanesiyle ve müslüman nüfusun sayısını azınlığa düşürmek için çok sayıda Hintli ve Çinli'yi ülkeye getirip şehirlere ve önemli merkezlere yerleştiriler. Böylece, yerli halk kırsal kesimde yaşarken onlar ülkede ticaret ve ekonomiye hakim oldular.

İngilizlerin kendileri ise, maden ocakları, fabrikalar, çiftlikler ve tesis ettikleri diğer projelerden elde ettikleri sayılamayacak kadar serveti ülkelerine aşırıdılar. Sömürge idaresinin ülkeye yaptığı kötülüklerden biri de kültürel yöndendi. Nâdir el yazması eserleri eski kitapları ve el işi nâdir eşyaları alıp İngiltere müzelerine götürdüler. O kadar ki, eski Malay kültür tarihi hakkında araştırma yapanlar yeterli kaynakları sadece İngiltere'de bulabilmektedirler.

Artık İngiliz terbiyesiyle yetişenler veya onların emellerine hizmet edenler dışında Malaylar ülke idaresinden ve ekonomisinden uzaklaştırılmış oldular. Söylendiğine göre, Malezya istiklaline kavuştuktan sonra İngilizler ülkeyi terkederken de,

-tabir yerindeyse- kalıpları Malay fakat kalpleri ve kafaları İngiliz denebilecek insanlar bırakıp gitmişlerdir.¹⁴

İşte bu saydığımız durumlar sonucunda Arapça'nın ve dinî ilimlerin öğretimin zayıflamış olduğunu bilimsel belgeler göstermektedir. Buna mukabil sömürgeciler, halkın kendilerine kanmadığını görünce de, İslâm kisvesine bürünmüş kimi mezhep, tarikat ve ilim adamı kimliğine sahip kişileri müslüman halkın inancını bozmak için desteklediler ve kullandılar. Zira dini bilgi ve itikadları zayıflamış halk kesiminin kendilerinden biri olarak gördükleri kimselere inanmaları daha kolaydı. Nitekim, Muhammed aleyhisselam'ın son peygamber olduğu, Kabe'nin yeri, haccın yapılacağı yer ve zamanı, namazın şekli ve vakitlerinin sayısı gibi İslâmî temellerde apaçık belirtilmiş, onbeş asırdır bütün müslümanların benimsediği inanç ve ibadetleri temelden inkar eden ve değiştiren, İslâmî tolerans noktasının dışına çıkmış Kadiyânîlik ve Bahâîlik de çeşitli şekil ve yerlerde sömürgecilerin desteğini görmüştür. Bu itibarla tarihi ve ilmi bir tesbit olarak ifade etmek gerekir ki, bütün bu olaylar dikkatli bir gözle incelenince sömürgecilerin, Hindistan'da yaptıkları da dahil olmak üzere, Güneydoğu Asya'da ve diğer İslâm ülkelerinde gerçekleştirdikleri faaliyetlerde, müslümanlar için dönüm noktası derecesinde alınacak ibretler vardır.¹⁵

e. Çağdaş Okul Sistemi:

Bilindiği gibi özellikle 19. asrın sonları ile 20. asrın başlarında bilim ve teknikte baş döndürücü gelişmeler görüldü. Bu durum insanların inanç ve düşüncelerinde de bir takım değişikliklere sebep oldu. Hurafelere karışmış din ve düşünce sistemleri, modern teknolojinin ürünleri karşısında din ve fikir sistemi diye sadece onları bilen ve onlara inanan insanları tatminden uzak kaldı. Bu durumdan bütün insanlık, bu arada müslümanlar da, tabii olarak Malezya'lı müslümanlar da etkilendiler. Pondukların bu ihtiyacı karşılamadığını gördüler. Bütün İslâm ülkelerinde olduğu gibi, Malezya'lı ilim ve fikir adamları da yeni nesillerin inançlarını korumak, modern çağın bilgileriyle donatmak ve onları İslâm'ın çağlarüstü niteliğe sahip prensipleriyle kaynaşmış ve benimsemiş kimseler haline getirmek için kolları sıvadılar. Diğer İslâm ülkelerinde örnekleri görüldüğü üzere, asrın başında yeni tarzda çağın ihtiyaçlarına cevap verecek okullar inşa etmeye başladılar. Hatırlamamız yerinde olur ki bunları sömürge idaresinin pek çok baskıları karşısında gerçekleştirdiler. Bağımsızlığı kazandıktan sonra ise iktidara ortak olan

14 Abdülvahhâb b. el-Hac Keya, *a.g.e.*, s. 114-125; Abdurrezzak b. Wan Ahmed en-Dedvî, *a.g.e.*, s. 180.

15 Geniş bilgi için bkz.: Abdülvahhab b. el-Hac Keya, *a.g.e.*, s. 81-126; Abdurrezzak b. Wan Ahmed en-Nedvî, *a.g.e.*, s. 91-105; Zübeyir Yetik, *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, (Bahâîlik), Risale yayınları, İstanbul, 1990, I, 115-7; *a.g.e.*, ("Kadiyânîlik" maddesi), II, 253-4; Hasan Balaban, *Güneydoğu Asya'da İslâm ve Siyâset*, İlke yayınları, İstanbul, 1997; Ethem Ruhi Fığlalı, "Bahâîlik".maddesi, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, IV, 464-468.

müslümanların himmetleriyle geleneksel eğitim-öğretim müesseselerinin (ponduk) yanında daha çok sayıda okula sahip oldular.¹⁶

Modern tarzda kurulan bu okullar da şu şekilde tasnif edilebilir:

1- Orta öğretim seviyesindekinler, 2- Yüksek öğretim seviyesindekiler.

Orta öğretim seviyesindekiler de kendi içinde iki kısımda ele alınabilir:

1- Halkın kurduğu okullar, 2- Hükümete ait okullar

1- Halkın Kurduğu Okullar

Bu okullar halkın verdiği sadaka, zekat ve bağışlar ile kurulmuştur.

Öğretim Programları: Halk tarafından kurulan bu okulların (el-Medârisu'l İslâmiyye/el-Maâhidu'l-arabiyye'l-ehliyye) muayyen programları yoktur. Her okul Arap diline ve İslâmi ilimlere ait programlarını kendisi yapar. Bu yüzden eyaletten eyâlete değişiklik gösterir. Bu okullardaki öğretim dili de kimilerinde hem Arapça, hem Malayca, kimilerinde ise sırf Arapçadır.

Buna rağmen genellikle bu tür okullarda Ezher'in lise kısımlarındaki öğretim programının uygulandığını görmemiz mümkündür. Bu dersleri de şu şekilde özetleyebiliriz:

İlk merhale de : Kur'an-ı Kerim, Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelam, Nahiv, Sarf, Arapça okuma metinleri, Kompozisyon, Ezberlenecek seçmeler, Siyer, Tecvid, Ahlak, Yazı.

Bu ilk merhalenin öğretim süresi dört yıldır.

Lise merhalesi (Orta kısmı): Kur'an-ı Kerim, Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelam, Nahiv, Sarf, Belağat, Mantık, Kompozisyon, Hadis İstılahları, Fıkıh Usulü, Ferâiz, İslam Hukuk Tarihi, İslam Tarihi.

Bu merhaledeki öğrenim süresi ise iki yıldır.

Lise Merhalesi (Yüksek kısmı): Kur'an-ı Kerim, Kur'an İlimleri, Hadis, Belağat, Arap Edebiyatı, Mantık, Nahiv, Kelâm, Fıkıh Usûlü, Usûlüddin.

Bu merhalenin öğrenim süresi de iki senedir.

Bazı okullarda küçük farklar görülmekteyse de ülkede en yaygın program yukarıda takdim ettiğimizdir.

16 Bkz. Abdürrezzak b. Wan Ahmed, a.g.e., s. 211; Abdulvahhab b. Zekeriya Davud, *Methods of Teaching Arabic Grammar At The secondary Level in Muhammadi Institute in Kelantan, Malaysia*, International Islamic University, Dept. of Arabic Language and Literature, Kuala Lumpur 1995 (Basılmamış Master tezi), s. 11-19.

2. Hükümetin Kurduğu Okullar

a) *Eyâlet Hükümetlerince Açılan İslâmî Okullar*: Malezya'nın 1957 de bağımsızlığına kavuştuktan sonraki hâli dini eğitim açısından önceki halinden çok farklılık göstermiştir. Zira federal hükümet çok önemli iki karar almıştır: Birincisi ilk ve orta öğretim okullarının bütün sınıflarında din derslerinin mecburi hâle getirilmesi, ikincisi ise mahalli hükümetlerin yönetimine tâbi olmayan ve halk tarafından kurulan okulların durumunu incelemek ve onların durumlarını düzeltmeleri için tavsiyelerde ve mâli destekte bulunmak maksadıyla özel bir komisyonun kurulması, bu komisyonun raporlarına göre, halk tarafından kurulan bir nevi özel okulların mahalli veya federal hükümetlerden mâlî destek alabilmeleri, programlarını çağdaş hale getirmelerine bağlanmıştır. Malezya'nın 13 eyaletinde de var olan bu Arapça ve din eğitimi veren okulların sayısı eyaletten eyalete değişmektedir. Bu türden okulların toplam sayısı 1187'dir.

Bu okullara girme şartlarından her okulda kabul görenleri şunlardır:

- 1- Müslüman ve ortaokul mezunu olmak
- 2- Kur'an-ı Kerim'i iyi okuyabilmek
- 3- Sağlığı yerinde olmak.

b-*Merkezi Hükümetçe Açılan İslâmî Okullar* : Bu okulların her türlü ihtiyacı Malezya Milli Eğitim ve Öğretim Bakanlığı tarafından karşılanır ve bütün eyaletlere dağılmış durumdadır.

Bu okullar üniversite öğrenimini mümkün kılacak çağdaş akademik derslerin yanında İslam dinine ait konular ve Arap dilinin öğretimini gaye edinmiş okullardır. Bu yüzden bu okullardan mezun olanlar yurt içinde ve yurt dışında istedikleri üniversiteye gidebilirler.

Bu okullarda öğretim yedi yıl olarak üç merhale halinde sürdürülür.

Orta merhale : Üç yıl

Lise merhalesi : İki yıl

Lise yönlendirme merhalesi : İki yıl

Buralarda okutulan dersler de şu şekilde tasnif edilebilir.

ba) *İslami İlimlere Ait Dersler*: Akaid, Fıkıh, Tefsir İlimleri, Hadis İlimleri, Kur'an-ı Kerim ezberlenmesi.

bb) *Arap Dili ve İlimlerine Ait Dersler*: Nahiv, Sarf, Mantık, Belağat, Okuma parçaları, Kompozisyon, Ezberlenecek metin ve şiirler, Edebi metinler, Arap Edebiyatı Tarihi, Arapça Dil Laboratuvarı.

bc) Modern Akademik Dersler: Malayca, İngilizce, Coğrafya, Genel Tarih, Genel Fen Bilimleri, Kimya, Fizik, Biyoloji, Modern Matematik, Ticaret, Malezya'da Resmi İşlemler, Resim ve El İşleri, Beden Eğitimi.

Bu okullar modern-araç gereçlerle donatılmış durumdadır: Video, televizyon, film makinesi gibi.

3. Yüksek Öğretim Kuruluşları

Bağımsızlıktan önce üniversitelerin fakültelerinde İslami ilimler ve hele de Arapça okutulmazdı. Bu bakımdan halktan gelen ferdi ve toplu çabaların yanında federal merkezi hükümetin de desteğiyle orta öğretim seviyesinin üstünde bazı müesseseler vucuda gelmiştir. Bunları da kısaca tanıtmamız yerinde olur.

a) Kelantan Eyaleti'nde Niyim Favri Arap Dili Merkezi:

Irak ve Suudi Arabistan'ın finanse ettiği bu merkez, eyalet hükümetinin tensibiyle 1981 yılı sonlarında açılmıştır.

Merkezin hedefi modern imkanlarla, modern dil öğretim metodlarını bilen öğretmenler yetiştirmek ve Arapçayı bu metodlarla anadili Arapça olmayan insanlara öğretmektir.

Bu merkez ayrıca normal ve yoğun olmak üzere halka açık kurslar düzenlemektedir.¹⁷

b) Arap Dili Enstitüsü:

Kuala Lumpur'da Arapça ve Kur'an-ı Kerim öğrenmek isteyenlere hizmet vermek üzere Milli Mescid İdaresi'ne bağlı olarak 1972'de açılmıştır.

c) Malaya Üniversitesi İslami Araştırmalar Bölümü:

Bu bölüm 1959'da kuruldu. Arapça'nın yanında muhtelif İslami İlimler tedris edilmektedir.

d) Milli Malay Üniversitesi İslami Araştırmalar Fakültesi:

1970'de açılan Fakültede İslam Hukuku, Usûluddin, Arap Dili ve İslam Medeniyeti Bölümleri bulunmaktadır.

e) Malaya Üniversitesine bağlı İlâhiyat, Usûluddin ve İslâmî Eğitim Fakülteleri:

Bu fakülteler de kendi alanlarında lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi vermektedirler¹⁸.

¹⁷ Abdurrezzak b.Wan Ahmet en-Nedvi, *age*, s. 214-18

¹⁸ Abdurrezzak b.Wan Ahmet en-Nedvi, *age*, s. 232 vd.

f. Kulliyetu's-Sultan Zeyne'l-âbidîn el-İslâmiyye:

Batı Malezya'nın yine Güney Çin Denizi'ne sahili bulunan eyaletlerinden Tringano'da 1980'de kurulmuş ve hükümdarlığı döneminde (1881-1918) din ilimlerine çok önem vermiş ve ilim adamlarını danışmanı haline getirmiş olan Sultan'ın adı verilmiştir. Fakülte eyaletin başşehri olan Kuala Tringano'nun 20 km Kuzeyinde yer alan GONG BADAĞ'ta kurulmuştur.

Yıldan yıla artış gösteren talebe sayısı 1994 yılında 2000 idi. Bir kısım binalarının yapımı hâlâ sürmekte olan fakülte tamamlandığı zaman öğretim binalarında modern tarzda sosyal tesisler, talebe yurdu, yemekhane, konferans salonu, endüstriyel teknoloji servisi, idare binaları, spor salonu ve mescid olmak üzere 66 binadan oluşacaktır.

Fakülte iki ana bölümden oluşur:

Muhtelif İslâmî ilimlerin ve Arapçanın ağırlıklı olduğu İslâmî İlimler Bölümü'nün yanında Yönetim Araştırmaları Bölümü yer almaktadır. Bu bölümde şu programlar bulunur:

Uluslararası Ticaret,

Pazarlamacılık,

Muhasebe,

Kamu Yönetimi,

Bankacılık,

Sigortacılık,

İletişim Teknolojisi,

Endüstriyel Teknoloji¹⁹

g- Malezya Uluslararası İslâm Üniversitesi :

Bu üniversite 1983 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin de içinde bulunduğu bazı İslâm ülkelerinin katılımıyla Kuala Lumpur'a sınır ve ona bitişmiş durumda olan Petaling Jaya'da kurulmuştur. Bu sebeple, kurucu İslâm ülkelerinin Malezya Büyükelçileri Üniversite Mütevelli Heyeti'nin tabii üyeleridir. 1993-1995 yılları arasında 60'a yakın İslâm toplumundan öğrenci, 40 kadar ülkeden de öğretim elemanı bulunmaktaydı²⁰.

19 Bu fakülte hakkında geniş bilgi için bkz: Mustafa b. Çi Omer. *Menhecü ta'limi'l-lugati'l-arabiyye fi Kısım'd-dirâsâti'l-idâriyye bi Kulliyeti's-Sultan Zeynelâbidin, el-Camiatü'l-İslâmîyye'l-Âlemiyye, Kısım'l-Lugati'l-Arabiyyeti ve Âdâbiha*, Kuala Lumpur (Basılmamış Master tezi) 1994/1995.

20 *Ehlen ve Sehlen*, (Üniversite Tanıtım Bülteni), Temmuz 1992, sayı 16, s. 7.

Kuşkusuz, bu haliyle söz konusu üniversite Malezya'nın bütün dünyaya açılan penceresi durumundadır. Bu açıdan Uluslararası İslâm Üniversitesi, Malezya'nın dünyada tanınması konusunda çok büyük önem taşımaktadır. Bu durumu takdir eden ülke yöneticileri de Üniversite'ye gereken önemi ve mali desteği vermektedirler.

Üniversite'nin kuruluş gayeleri arasında başlıca şu hususlar kaydedilmektedir:

1. Çağdaş bilgilerin yanında İslâmî bilgilere de aşına müslüman aydınlar yetiştirmek.
2. Batılı hukuk sistemleriyle birlikte İslâm Hukuku'na da muttali olan avukatlar yetiştirmek.
3. İslâmî değerlerin tanıtılmasında örnek olacak kişiler yetiştirmek.
4. Malezya toplumunu oluşturan bütün unsurlara İslâmî araştırmaların kapılarını açmak.

Halen onbine yakın talebesi olan Üniversite'nin lisans eğitimi veren şu fakülteleri vardır:

1. İlahiyat Fakültesi (İslâmî İlimler, Siyasi İlimler, Psikoloji, İletişim, Sosyoloji, Tarih ve Medeniyet, Felsefe, Arap Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümleri).
2. Hukuk Fakültesi.
3. İktisat Fakültesi.
4. Eğitim Fakültesi.
5. Mühendislik Fakültesi.
6. Tıp Fakültesi.
7. Güzel Sanatlar Fakültesi (Kuruluş aşamasındadır).

Üniversitede şu anabilim dallarında mastır programı açılmıştır: İktisat, Mukayeseli Hukuk, Kütüphanecelik, İslâmî İlimler, İngiliz Dili, Arap Dili, İslâmî Pedagoji, Eğitim Yönetimi, Kur'an'da Eğitim.

Doktora programları ise şimdilik yalnızca İslâmî İlimler ve Hukuk Fakültesi'ndeki bazı anabilim dalları için açılmıştır.

Eski İslâm Koleji'nin yerinde faaliyetini sürdüren fakültelerin bir kısmı, Kuala Lumpur yakınında bulunan Gombak'ta yapımı devam eden kampüse taşınmış, diğerlerinin de binaları tamamlandıkça taşınması planlanmaktadır.

Öğrencilere sağlanan imkânlar:

Mevcut kampüsün içinde çağdaş tekniğin imkanları, çeşitli etkinliklerin sergilendiği sosyal tesisler öğrencilerin hizmetine sunulmaktadır. Üniversitenin bütün

bölmelerinin bilgisayar hizmetiyle donatılmasının yanında, öğrencilerin bilgisayar kullanımını öğrenmeleri ve tezlerini yazmaları için bilgisayar laboratuvarı da mevcuttur. Kız ve erkek öğrencilerin kalacakları yurtlar bulunmaktadır. Kütüphane hizmeti sabah saat 8'den gece 24.00'e kadar açıktır. Kütüphanede ayrıca serbest dil öğrenimi için çeşitli seviyede yardımcı kitapların yanında görüntülü ve sesli araç-gereçler (teyp, video-kaset) ve bunları dinlemeye tahsis edilen salonlar vardır. Kütüphanede öğretim elemanlarının tek başına veya öğrencileriyle küçük gruplar halinde akademik çalışmalarını sürdürebilecekleri odalar da mevcuttur. Ayrıca başarılı ve muhtaç öğrencilere burs verilmektedir.

Öğretim dili İngilizce ve Arapça:

Malezya'nın diğer üniversitelerinde öğretim mahallî dille -bazı bölümlerde İngilizce- yapılırken bu üniversitede Arapça ve İngilizce ile yapılmaktadır. Her bölümdeki öğrenci, derslerin % 60'ını İngilizce, %40'ını ise Arapça ile almak zorundadır.

Üniversite'de dil meselesi şöyle halledilmektedir:

Kaydolan her öğrencinin yeterli sınavına girmek zorunda olduğu bir Dil Merkezi vardır. İmtihani geçemeyenler hem Arapçayı, hem de İngilizceyi modern dil öğretim metodlarıyla 1 yıl okur, sonunda yine sınava girer. Başaranlar fakültelerine kaydolurlar. Öğrenciler bu dillerle verilen dersleri takip edebilecek ve sınavlarda bu dillerle cevap verebilecek seviyeye gelmektedir. Öğrencilerin bu seviyeyi yakalamalarında hiç kuşkusuz buldukları ortamın ve derslerin bu dillerle öğretilmesinin büyük önemi vardır.²¹

Bu merkezde şimdiye kadar Suudi Arabistan'daki dil enstitülerince hazırlanan kitaplar okutulmaktaydı. Son senelerde ise merkez tarafından uzmanlara hazırlattırılan kitaplar okutulmakta ve verimli sonuçlar alınması beklenmektedir.

Arapça hocalarının tamamına yakını Arap ülkelerinden getirilen uzman kişiler olduğu gibi, İngilizce öğreten elemanlar da ya İngiliz ve Amerikalı ya da İngilizcenin konuşulduğu ülkelerde dil öğretimi ihtisası yapmış kişilerden oluşmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Güneydoğu Asya Müslümanları, bize nispetle Arap ülkelerinden çok uzakta olmalarına rağmen, geçmişte de halihazırda da, o ülkelerle bizden daha fazla irtibat halinde olmuşlardır. Arapların çeşitli zamanlarda oralara gidip yerleşerek evlenip çoğalmaları, tekrar anavatanlarıyla ilişki kurmak istemeleri sebebiyle gidiş gelişler mezkur durumun önemli âmillerinden sayılmalıdır.

21 Dil Merkezinin faaliyetleri hakkında geniş bilgi için bkz: *International Islamic University, New Initiatives*, 1993-1995. (Dil merkezinin tanıtım broşürü)

Esasen anadili Arapça olmayan müslümanlar olmamız itibariyle Malezyalılar ile bizim Arapça'yı öğrenme maksadımız açısından benzer yanlarımız vardır. Bu sebeple Arapça öğretimindeki tecrübelerimizden karşılıklı istifade etmek yerinde bir hareket olacağı kanaatindeyiz.

Bizde uzun süre, kavaid-terceme metodunu uygulandığından, konuşma becerisinden genellikle mahrum kalınmaktadır. O kadar ki, uzun seneler ve bütün detaylarına varıncaya kadar Arapça'nın gramerini öğrenen kimseler bir arapla karşılaşınca bir cümle bile kurmakta sıkıntı çektiği gözlenmektedir. Bu, o kişinin ayıplanmasını gerektirecek bir hal değildir. Zira bizde konuşurmaya yönelik metoda son senelerde ve kısmen geçilmiştir. Bu gibi haller ihtiyaçtan kaynaklanır.

Malezya'da bir öğrencimin dersi arapça anlatırken bazı gramer hataları yapsa da, konuşmada gösterdiği cesaret, bana imkân verildiği takdirde, bunu bizim Türkiye'deki öğrencilerimizin de yapabileceğini düşündürdü. O öğrenciler aldıkları gramerin yanında konuşmaya yönelik uygulamalar da yapmaktadırlar. Bu uygulama öğrencileri konuşma hususunda motive etmekte ve cesaretlendirmektedir.

Bir misal daha vermek istiyorum: Yukarıda bahsettiğimiz özel veya resmi statülü orta öğretim kurumlarında da bu yönde uygulamalar yapıldığını gördüm. Şöyle ki, 1995 yılında, Malezya'nın muhtelif okullarında Arapça öğrenmiş 200 kadar öğrenci Uluslararası İslâm Üniversitesi'ne getirildi. Orada içinde bulunduğum bir grup öğretim üyesi onlara Arapça konferanslar verdi. Yine o öğrencilerin o konuşmaları anladıklarını ve bazı meseleleri konferansçı ile tartışabildiklerini takdirle müşahede ettim.

Burada bizim de Arapça'yı kullanılabilir bir dil halinde öğretmek için faaliyete geçmemizin gereğini vurgulamak isterim. Bunun için aşağıdaki tedbirlere baş vurulabilir:

1) İlahiyat Fakülteleri'nde öğrencilerin arapça konuşmalarını özendirmek. Bu maksatla bir hoca nezaretinde herhangi bir konuda arapça olarak tartışacakları mekanlar tahsis edilebilir.

2) Yine aynı fakültelerde durumu müsait bazı dersler veya hiç olmasa Arapça dersleri, Arapça olarak tedris edilebilir.

3) Bazı batı ülkelerinde uygulandığı gibi, Arapça'da belli seviyeye gelen öğrenciler, gruplar halinde, belli program çerçevesinde ve belli sürelerle Arap ülkelerinden antlaşma yapılan kardeş üniversitelere gönderilebilir. Bu programlar üç aylık periyodlar halinde tanzim edilebilir.

BİBLİYOGRAFYA

- Abdolvahhab b. Zekeriya Davud, *Methods of Teaching Arabic Grammar At The secondary Level in Muhammadi Institute in Kelantan, Malaysia*, International Islamic University, Dept. of Arabic Language and Literature, (Basılmamış Master tezi), Kuala Lumpur 1995.
- Abdurrazzak b. Wan Ahmed en-Nedvî, *el-Lügatü'l-arabiyye fî Malizya ba'de'l-İstiklal*, İskenderiye Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi (Basılmamış Mastır Tezi), 1410 H /1990 M.
- Abdülvahhab b. el-Hâc Keya, *Muslîmü Malizya beyne'l-mâdî ve'l-hâdır*, Tıرابلسu'l-ğarb, 1985
- Asghar Ali Engineer, *Islam in Asia*, Lahore Pakistan, 1986.
- Azmi Özcan, *Panislamizm, Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, Ankara, 1997.
- Barbara Watson Andaya and Leonard Y. Andaya, *A History of Malaysia*, Hong Kong, 1994.
- C. Mary Turnbull, *A History of Malasia Singapore and Brunei*, Hong Kong, 1989.
- es-Seyyid Alevî b. Tahir el-Haddâd, *el-Medhal ila târîhi'l-İslâm bi's-Şarkı'l-Aksâ*, Kahire, 1391 H /1971 M
- Hasan Balaban, *Güneydoğu Asya'da İslâm ve Siyâset*, İlke yayınları, İstanbul, 1997.
- Hayati Develi, *Malezya, Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, Feza Gazetecilik, İstanbul, 1993
- Hussin Mutalib, *Islam in Malaysia from Revivalism to Islamic State*, Singapore, 1993.
- İqtidar Husain Siddîquî, *Islam and Muslims in South Asia: Historical Perspective*, Delhi, 1987.
- İsmail Hakkı Göksoy, *Endonezya'da İslam ve Hollanda Sömürgeciliği*, Ankara, 1995.
- John L. Esposito, *Voice of Resurgent Islam*, New York, 1983.
- Lothrop Stoddord, *Hâdıru'l-'Aleml-'İslâmî*, Arapçaya çeviren Accâc Nuveyhid, eklerle yayınlayan el-Emir Şekib Arslan, Matbaatu'İsâ'l-Bâbî el-Halebî, Kahire, (ikinci baskı), 1352 H.
- M. B. Hooker, *Islam in South-East Asia*, Netherlands, 1985.
- Meydan Larousse*, İstanbul 1978
- Muhammed Taha b. Ârifin, *Menhec mukterah li ta'limi'l-lugati'l-arabiyye*, el-Câmiatü'l-alemiyye-tü'l-İslâmîyye, Kısmü'l-lügatü'l-arabiyye ve âdâbiha, (Basılmamış Mastır Tezi) Kuala Lumpur, 1414 H. / 1994 M.
- Mustafa b. Çi Omer, *Menhecü ta'limi'l-lugati'l-arabiyye fî Kısmı'd-dirâsâti'l-idâriyye bi Kulliyeti's-Sultan Zeynelâbidin*, el-Camiatü'l-İslâmîyye'l-Âlemiyye, Kısmı'l-Lugati'l-Arabiyyeti ve Âdâbiha, Kuala Lumpur (Basılmamış Master tezi) 1994/1995.
- Nigel Kelly, *History of Malaya and South-East Asia*, Singapore, 1993.
- S. Q. Fatımi, *Islam comes to Malaysia*, Singapore, 1963.
- Seyyid Alevî b. Tahir el-Haddâd el-Hüseynî, *el-Medhal ilâ Târîhi'l-İslâm bi's-Şarkı'l-aksâ*, Kahire, 1391 H/ 1971 M (Seyyid Muhammed Ziya Şihab tarafından yapılan genişletilmiş ikinci baskısı. Cidde, *Âlemu'l-ma'rife*, 1405 H / 1985 M);
- , *'Ukâdu'l-elmâs...*, üçüncü baskı, Singapur, 1412 H / 1991 M.
- Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, Risale yayınları, İstanbul, 1990.
- Syid Muhammed Naguib al-Attas, *The Mysticism of Hamzah Fansuri*, ph. Dr. (LSOAS), 1965/66.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul 1985.
- T. W. Arnold *İntişar-ı İslam Tarihi*, Akçağ yayınları, Ankara 1982.
- Taufik Abdullah-Sharon Siddquie, *Islam and Society in Southeast Asia* Singapore, 1988.
- Temel Britanica Ansiklopedisi*. İstanbul 1992.